

MAKTABGACHA TA'LIM SOHASIDA ILG'ORXORIJIY TAJRIBALAR

Jizzax shahar 33-DMTT tarbiyachisi

Kenjayeva Sevara Xamdamovna

Annotatsiya: *Maqolada xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish, maktabgacha ta'lim tizimiga oid qilinayotgan ishlar xususida so'z boradi. Rivojlangan xorijiy davlatlardan Janubiy Koreya, Yaponiya, Germaniya, Shvetsiya, Angliya, Italiya, Isroil kabi rivojlangan xorijiy mamlakatlardagi maktabgacha ta'lim tizimi, ish tajribalari tahlil qilinib, ularga ijodiyondashish haqida fikr yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *xalqaro hamkorlik, xorij tajribasi, innovatsiyalar, ish tajribalari, Koreya ta'lim tizimi, Germaniya ta'lim tizimi, Fransiya ta'lim tizimi.*

Bugungi kunda ta'lim sohasining barcha bosqichlarida, jumladan Maktabgacha ta'lim sohasida ham ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish, xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yish O'zbekistondagi yosh avlodning barkamol avlod bo'lib voyaga yetishishiga yordam beradi. Tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda ilg'or xorij tajribalaridan o'zimizning metalitet va qadriyatlarimizni inobatga olgan holda ta'lim tarbiya jarayoniga qo'llash bugungi kun davlat talablaridan biridir. Prezidentimiz huzurida 2017-yil 16-avgust kuni bo'lib o'tgan yig'ilishda maktabgacha ta'lim tizimini tarkibiy jihatdan tubdan isloh qilish, mazkur muassasalarga bolalarni to'la qamrab olish bo'yicha muhim vazifalar qo'yilgan edi. Mazkur sohani takomillashtirish maqsadida qabul qilingan dasturda maktabgacha ta'lim sohasi uzluksiz ta'lim tizimining birlamchi bo'g'ini sifatida, bu jarayonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarining bolalar huquqiy savodxonligini shakllantirishdagi o'rni hamda respublikada ta'lim-tarbiya tizimi va barkamol avlodni tarbiyalash davlat siyosatining asosiy ustuvor yo'nalishi ekanligi ta'kidlangan. Ta'lim sohasidagi

xalqaro hamkorlikni yo'lga qo'yishda, eng avvalo, Janubiy Koreya, Yaponiya, Germaniya, Belgiya, Fransiya kabi rivojlangan xorijiy mamlakatlardagi maktabgacha ta'lim tizimi faoliyatini keng o'rganish zarur hisoblanadi. Shulardan Germaniyada bolalar bog'chaga borishi majburiy emas. To'lov ota-onalarning ish haqiga bog'liq. Shuningdek, kam ta'minlangan oilalarga bolalarni bog'chaga jo'natish uchun imtiyozlar berilgan. Bu davlatdagi bog'chalarning o'ziga xosligi tarbiya muassasalarida bolalarga hech qanday darslar o'tilmasligidir. Chunki, bu mamlakatda bolalik ortiqcha bosimlarsiz, normal o'tishi kerak degan tushuncha qabul qilingan. Shuning uchun ham bolalar barcha muhim bilimlarni faqat maktabda o'zlashtiradi. Bundan tashqari, Germaniya bog'chalarida muloqotga ko'p vaqt ajratiladi. Tarbiyachilar bolalarning muloqot qobiliyatlariga e'tibor berib, ularga bag'rikenglik, qiyin vaziyatlardan chiqish yo'lini topish va atrofda qilargam hamdardlik ko'rsatish xususiyatlarini shakllantirishga ahamiyat beradi. Ispaniyada bolalar uch yoshdan boshlab bog'chaga beriladi, agar bola bog'chaga bormasa, ota-onalar sababni shahar hokimligiga tushuntirishlari kerak. Bu davlatda majburiy bolalar bog'chasiga borish tushunchasi ham mavjud. Unga ko'ra, majburiy bog'cha olti yoshdan boshlanadi. Mazkur bosqichda bolalar asosan, boshlang'ich maktabga tayyorlanadi. Buni qarangi, mabodo ota-ona bolani bu yoshda o'qitish uchun bermagan bo'lsa, javobgarlikka tortilishi mumkin. Angliyada ham maktabgacha ta'lim tashkilotlari xususiy va davlatga bog'chalariga bo'lingan. Ikkala tur ham to'lovli. Narx oilaning daromadiga qarab o'zgaradi. Agar ota-onalarning bog'cha uchun to'lov qilishga imkoni bo'lmasa, davlat mablag' bilan ta'minlaydi, lekin bu holatda bolalar bog'chada nisbatan kamroq vaqt qoladi. Shuningdek, bu davlatda ikki yoki undan ortiq bolali oilalar uchun imtiyozlar mavjud. Bunda ikkinchi va undan keyingi bolalarni bog'chaga yuborish davlat tomonidan amalga oshiriladi yoki ota-onalarga bu uchun kattagina chegirma beriladi. Ispaniyada bolalar uch yoshdan boshlab bog'chaga beriladi, agar bola bog'chaga bormasa, ota-onalar sababni shahar hokimligiga tushuntirishlari kerak. Bu davlatda majburiy bolalar bog'chasiga borish

tushunchasi ham mavjud. Unga ko‘ra, majburiy bog‘cha olti yoshdan boshlanadi. Mazkur bosqichda bolalar asosan, boshlang‘ich maktabga tayyorlanadi. Buni qarangi, mabodo ota-ona bolani bu yoshda o‘qitish uchun bermagan bo‘lsa, javobgarlikka tortilishi mumkin.

Shvetsiya bog‘chalarida bolalarning jismoniy rivojlanishiga urg‘u berilgan. Ular ko‘p vaqtlarini ochiq havoda, o‘yin yoki o‘qishda o‘tkazadi. Shvetsiya bog‘chalarining noodatiyligi ko‘p hollarda bolalarga ko‘lmaklardan o‘tishga, yerga yotishga va hatto usti-boshi va o‘zini iflos qilishga ham ruxsat beriladi. «Baxtli bola – iflos bola» deyishadi, ular. Ehtimol, mazkur tarbiya usuli bolaning erkinligi, o‘z istak-xohishlarini ifodalay olishi belgisidir. Italiyada bolalar uch yoshdan keyin bog‘chaga yuboriladi. Ungacha ular ota-onasi va boshqa qarindoshlari bilan uyda qoladi. Bog‘chalar ikki turga bo‘lingan: xususiy va davlat. Ko‘pincha ota-onalar davlat bog‘chalarini afzal ko‘radi, ammo qizig‘i, xususiydan ko‘ra, davlat bog‘chalaridagi to‘lov qimmatroq. Ota-onalar bolalarni odatda soat 16:30 da uyga olib ketishadi, biroq bolalar soat 18:30 gacha bog‘chada qolish huquqiga ega. Faqat bunday imtiyoz uchun ota-onaga ishdan berilgan sertifikat kerak, shuningdek, qo‘shimcha to‘lov ham amalga oshirilishi zarur. Yozda esa maktabgacha ta‘lim tashkilotlari yopiladi. Lekin bu vaqtda qo‘shimcha haq evaziga iyul va avgust oylarida bolalar bog‘chaga borishi mumkin. Kichkina italiyaliklar bog‘chalarda qo‘shiq aytadi, rasm chizadi va raqsga tushadi. Shuningdek, bu davlat bog‘chalarida tuzilgan dastur bolalarning ingliz tilini o‘rganishini ham o‘z ichiga oladi.

Finlandiyada bog‘cha ta‘limining bir nechta turi mavjud: umumiy, xususiy va oilaviy. Finlandiya maktabgacha ta‘limi “Bolalarning bolaligi bo‘lishi kerak” degan g‘oyani ilgari suradi. Shuning uchun ham u yerda hamma narsa o‘yin asosida tashkil etilgan. Bolalar bog‘chasi 6:30 da ochiladi va 17:00 ga qadar ishlaydi. Bolalar bog‘chasi qat‘iy tartib asosida ish olib boradi. Bolala 8:00 da nonushta qilishadi shundan so‘ng mashg‘ulotlar boshlanadi. 9:30 da sayrga chiqishadi. Soat 10:30 da

birinchi tushlik beriladi. 11:00da uxlashga yotishadi (13:00gacha). Kunduzgi uyqudan so'ng ikkinchi tushlikni qilib ish vaqti tugagunga qadar tashqarida sayr qilishadi. Finlyandiyada bolalar asosan davlat bog'chalariga beriladi. Ammo qizig'i, agar ota-onaning bog'cha borasidagi tanlovi xususiy muassasaga to'g'ri kelgan bo'lsa, davlat xarajatlarning bir qismini o'z zimmasiga oladi. Bola bog'chaga qadam qo'yishdan oldin, tarbiyachi individual rivojlanish rejasini tuzish va bolaning rejimi, odatlari va ovqatlanishi haqida bilish uchun bola yashaydigan uyga keladi. Shuningdek, Finlyandiya bog'chalarida hech qanday cheklovlar yo'q: asosiy vazifa bolalarning boshqalarga va o'ziga zarar keltirmasligi, xolos. Shvetsiyadagi kabi Finlyandiyada ham bolalar bog'chalarda erkin ulg'ayadi. Masalan, bu yerda bolalar yerga yotishlari mumkin va bu «qilmish» uchun bolani urishishmaydi, holat normal deb qabul qilinadi.

Buyuk Britaniyada bolalar bog'chalarga to'qqiz oylikdan boshlab qabul qilinadi. Bog'chalar 6:15 da ochilib, 17:00 da yopiladi. Buyuk Britaniyada mutlaqo bepul jamoat bog'chalari ham mavjud bo'lib, bunday muassasalarga bolalar uch yoshdan boshlab qabul qilinadi. Bolani bog'chada kuniga o'n besh soatgacha qoldirishga ruxsat berilgan. Shuningdek, hatto ota-onasi noqonuniy ravishda mamlakatda bo'lgan bolalar ham bunday bog'chalarga borishlari mumkin. Buyuk Britaniyadagi xususiy bog'chalar juda qimmat. Bunday bog'chalarda bolalar bog'cha taomlaridan tashqari, uyidan berib yuborilgan gazak gamburger va boshqa zararli narsalarni ham yeyishi mumkin. Bu davlatdagi bog'chalarning o'ziga xosligi kunduzgi uyqu amalda qo'llanilmaydi. Ya'ni majburlab uxlatish, uyqu vaqti, degan tushunchalar yo'q. Shuningdek, bola o'zi istasa, uxlashi mumkin va xohlagan joyda uxlab qolishiga ham to'sqinlik yo'q. Masalan, hatto o'yin xonasida ham. Isroilda bolalar bog'chalari yiliga o'n ikki oy ishlaydi. Faqat avgust oyining oxiridagina ikki haftalik ta'til belgilangan, xolos. Bolalar

muassasalari yakshanbadan payshanbagacha soat 7:00 dan 17:00 gacha, juma kunlari esa soat 7:00 dan 12:30 gacha faoliyat olib boradi. Bu davlatdagi bog'chalarda har bir guruhda sakkizdan yigirma to'rttagacha bolalar tarbiyalanadi. Bitta tarbiyachi 10 nafargacha bolaga qarashi kerak. Bola uch yoshdan boshlab davlat bog'chalariga berilishi mumkin. Bog'chalardagi turli ta'limlar mutlaqo bepul, lekin ular faqat tushlikkacha faoliyat ko'rsatadi. Bolalar, shuningdek, ritm, musiqa, ingliz tili, yoga va boshqa yo'nalishlar bo'yicha ham qo'shimcha saboqlar olishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29-dekabrdagi "2017- 2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2707-sonli qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-3261sonli qarori. 2017 yil.
3. Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari". T.: 2018.
4. Ilk qadam" o'quvdasturi. T.: 2018.
5. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi.–T.: "O'zbekiston", 2018.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi 4947-son Farmoni.
7. R.Arum, M.Velez. Improving Learning Environments.